

آدرس مقاله در پایگاه مجلات تخصصی نور: مجله نامه فرهنگستان « تابستان 1382 - شماره 21 (از صفحه 163 تا 165)

URL : <http://www.noormags.com/view/Magazine/ViewPages.aspx?ArticleId=48929>

عنوان مقاله: **خمسة المتحیرین** (3 صفحه)

نویسنده : **ذاکرا الحسینی، محسن**

چکیده :

کلمات کلیدی :

نامه فرهنگستان « شماره 21 (صفحه 163)

امیرعلیشیر نوایی، **خمسة المتحیرین**، ترجمه محمد نخجوانی از ترکی جغتایی، به کوشش مهدی فرهانی منفرد، ضمیمه شماره 12 نامه فرهنگستان، تهران 1381.

انتشار ترجمه فارسی **خمسة المتحیرین**، به کوشش دوست گرامی مهدی فرهانی منفرد و به همت نامه فرهنگستان، خدمت فرهنگی ارزندهای است که یکی از مهمترین اسناد ادبی قرن نهم هجری را در اختیار اهل تحقیق گذاشته و یاد یکی از خادمان صادق فرهنگ و ادب این مرز و بوم، شادروان محمد نخجوانی، را زنده کرده است. طرفی از این اثر، بهویژه منظومات آن را از نظر گذراندیم و اشتباهاتی دیدیم که ذیلاً به ذکر آنها میپردازیم:

– به تصریح مترجم و مصحح، این ترجمه در سال 1319 انجام یافته، اما بر روی جلد و صفحه عنوان 1320 آمده است.

– مترجم، در مقدمه و مؤخره، تاریخ اسفند 1319 آورده که قید «اسفند» و نیز سالهای حیات مرحوم نخجوانی، از شمسی بودن این تاریخ حکایت دارد، اما مصحح، در مقدمه، 1319 هجری قمری آورده است.

– مصراع «کردم اصلاح آن من از خطِ خوش» (ص17، بیت سوم)، به صورت «کردم اصلاح آن من از خطِ خویش» صحیح است.

– در بیت «نی کلکت شکر معنی را کرده چو نیشکر از جوف برون» (ص21، قطعه آخر)، «چون نیشکر» صحیح است.

– در بیت «قصه کوتاه شب دراز مرا پارهپاره به روز آورده» (ص22، بیت سوم)،

اضافه «قصه» به کلمه بعد، به اقتضای وزن و معنی نادرست و نشانه اضافه زاید است.

– در بیت «ز مردم فرستادهای مطلعی خوش کز اهل سخن مثل آن نیست مروی» (ص 24)، «مردم» نادرست و شاید غلط مطبوعی است. ضبط صحیح بیت چنین است: «ز مَرَّوم فرستادهای مطلعی خوش...». معنای بیت، جناس میان «مروم» و «مروی»، وجود ایهام در کلمه «مروی» و اشاره مؤلف در سطرهای قبل، همه مؤید این تصحیح است.

– در مصراع «نامد به قرار از این قدر جان زینهار» (ص 26، بیت دوم)، زنهار به جای «زینهار» درست است.

– در مصراع «خوانده به صریر کلک تو دوران را» (ص 27، بیت پنجم)، قرائت صحیح چنین است: «خوانده به صریر کلک تو دوران را»؛ یعنی کلک تو با صوت خود دورافتادگان را فراخوانده است.

– «دستپنجه» (ص 27، بیت هفتم) خطای چاپی و صحیح آن «دستپنجه» است. این ترکیب در خراسان به صورت «دست و پنجه» رایج است که شاید صحیحتر باشد.

– در بیت «نزدیک شد از دولت دیدار تو دور گر هم گسلند جان و جسم رنجور» (ص 27، قطعه آخر)، ضبط صحیح مصراع دوم چنین است: «کز هم گسلند جان و جسم رنجور».

– در بیت «هریک چو بدین مراد نزدیک رسد گردون به مراد نامرادان نگذاشت» (ص 29، بیت دوم)، ضبط و قرائت صحیح چنین است: «هریک چو بدین مراد نزدیک رسید گردون به مراد نامرادان نگذاشت». یعنی گردون نگذاشت که نامرادان بر مراد خود بمانند.

– «خورشید دبود» (ص 29، بیت سوم) و «آحرزت» (ص 32، بیت اول)، غلط چاپی است و درست آن خورشید بود و آحرزت است.

– این مصراع در دو موضع، دو گونه ضبط شده است: «اخگری بهر خیال خام پختن بر سر است» (ص 23، بیت سوم)، «اخگری بهر خیال خام پختن در سر است» (ص 32، بیت چهارم).

– ابیات ترکیبی صفحه 33 را نتوانستم بخوانم، اما به لحاظ وزن به نظر میرسد در آن عیبی باشد.

– ابیات عربی صفحه 33 در قالب رباعی است و ثبت نشانه جر (کسره) در پایان

– «در میان طلاب مدرسه گوهرشاد بیگم، نامقی نام مخذولی بود که از تخم شیطانیش میشود گفت» (ص39، سطر9 و10).
قرائت صحیح چنین است: «نامقی نام مخذولی بود...».

– در بیت «پر است گوش من از سُبْحه مَلک چو مسیح کجا مشوَش خاطر بود نهیق خرم» (ص39)، «سُبْحه مَلک» نابجا
افزاده است. به نظر من صیحه مَلک صحیح است که مقابل «نهیق خر» و با معنای بیت موافقت است.

– در سطر سوم صفحه 45، «ابوالقاسم بایر»، و در سطر یازدهم همان صفحه «ابوالقاسم بایر» آمده است که صورت دوم به
تلفظ هندیان نزدیکتر است.

– در صفحه 57، نام سرودهای کهنسالی نوایی «فوائد الاکبر» آمده، که صحیح آن فوائد الکبر است.

– عنوان دیوان آیام خردسالی امیرخسرو دهلوی، در پانوشت شماره 89 (ص57) به صورت تحفة الاصغر آمده که صحیح آن
تحفة الصغر است.

اگر ترجمه شادروان نخجوانی با نسخهای خطی معتبر خمسة المتحیرین یا، دست کم، با متن چاپی اثر مقابله میشود، این
خدمت فرهنگی به کمال نزدیکتر میشود و چه بسا که از آسیب چنین اشتباهاتی مصون میماند.

افزودن چاپ عکسی یا حروفی متن ترکی خمسة المتحیرین، گزارش چاپها و نسخهای خطی اثر، فهرستهای سهگانه
کسان، جایها و کتابها، و تقدیم مقدمه مصحح بر متن، پیشنهادهای دیگری است که در ویرایش بعدی درخور توجه است.

پایان مقاله

شعبه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی